

ทุกขสัจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๔๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เกิดมาต้องการความสุขจริง แต่มนุษย์เกิดมาไม่เคยเห็นทุกขสัจ แล้วไม่เข้าใจทุกขสัจ มนุษย์ปรารถนาหาแต่ความสุขใส่ตัว เห็นความปรารถนาของมนุษย์ มนุษย์ก็เฝ้าคว้าค้นหา พยายามดิ้นมาให้เป็นความสุขของตัวเอง แต่มันไม่เป็นความจริง สิ่งที่ไม่เป็นความจริง เห็นไหม โดน กับดักของมารนะ พญามารครอบคลุมไว้ทั้งหมด เพราะสิ่งนั้นเป็นความจริง เหมือนกับสัตว์ ที่เขาดักสัตว์ สัตว์เรื่องนกหรืออะไรต่างๆ เขามีเครื่องดักสัตว์นั้น เขาก็กังสัตว์นั้นเอาไว้ในบ่วง มนุษย์นี้กักขังตัวเองด้วยพญามาร กักขังตัวเองไว้ไง

กับดักของใจ มันดักตัวเองของตัวเองไว้ในบ่วงของมาร กับดักของสัตว์ เราดู เวลาเรามองดูสัตว์ตัวที่มันไปโดนบ่วงโดนอะไร เราคิดว่าทำไมสัตว์นี้ไม่มีปัญญาคิดเลย ทำไมไปโดนกับดัก สิ่งที่น่ายพรานหลอกไว้ให้ไปติดกับสิ่งนั้น นั่นเป็นสัตว์เดรัจฉาน เราเห็นสัตว์โลก

แต่เราก็เหมือนกัน มนุษย์ก็โดนกับดัก กับดักด้วยความคิดว่าลาภสักการะนี่เป็นที่หาความสุขของตัวเอง สุขของตนคิดว่าสิ่งนั้นเป็นความสุขของตัวเอง เราก็พยายามแสวงหาของเราขึ้นไป พยายามแสวงหาขนาดไหน ทำไปขนาดไหนมันก็ไม่เป็นความสุขขึ้นมา

มันเป็นความสุขโดยสมมุติสัจจะ สิ่งที่สมความปรารถนาได้ชั่วคราว มันก็เป็นความพอใจของเรา สมมุติสัจจะ “สมมุติสัจจะ” สมมุติเฉยๆ มันไม่ใช่ทุกขสัจ ไม่ใช่อริยสัจ

เราถึงว่าเราเป็นมนุษย์นะ มีอำนาจวาสนา เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา สอนเอาไว้ “ทุกขสัจ” สอนไว้ ทุกข์นี้เป็นความจริง มีหลักธรรมคำสอนอยู่ เราก็ไม่สามารถจะพยายามชวนขวายออกจากทุกข์ได้ เพราะเราไม่เคยเห็นทุกข์ของเราเลย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเจ้าชาย สิทธัตถะ เขามีความสุขนะ ท่านมีความสุขมากเพราะว่าเกิดมาในวรรณะของกษัตริย์ แล้วตั้งแต่ อ่อนแอออกมา เพราะว่าพรหมณ์ได้พยากรณ์ไว้แล้ว ถ้าอยู่ในวรรณะกษัตริย์จะเป็นจักรพรรดิ จะเป็นผู้อยิ่งใหญ่ ธรรมดาที่ว่ามีเป้าหมายอย่างนั้น พ่อแม่ก็พยายามประคบประหงมเต็มที่

วรรณะของกษัตริย์ปรารถนาสิ่งใดต้องสมความปรารถนา เพราะมันมีอำนาจวาสนาขนาด นั้น หาแต่ความสุขใส่ตัวได้มากนะ พ่อแม่พยายามให้อยู่ในโลกอยู่แล้ว อันนั้นมันเป็นความสุขที่ เราพยายามแสวงหากันอยู่นี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีครบบริบูรณ์ เพราะมีครบบริบูรณ์ อย่างนั้น แล้วทำไมไม่ติดอยู่ในโลกนั้น

ถึงว่า ท่านมีอำนาจวาสนาบารมีสร้างสมมา เป็นบุญญาธิการก็ถูก อันนั้นก็ยอมรับว่าเป็น ความจริงอันหนึ่ง เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างบุญญาธิการมาเต็มเปี่ยมที่จะต้อง ตรัสรู้แน่นอน ในชาตินั้นแน่นอน อันนี้เป็นอันหนึ่งที่ว่า ถึงว่าเวลาออกไปประพาสตามอุทยาน เทวทูตทั้ง ๔ นะ ความเกิด คนเกิด คนแก่...คนตาย มีอย่างนี้ด้วยหรือ พอมีอย่างนี้ด้วยหรือ ทำไม หลุกหลิดได้ล่ะ

ถ้ามีทุกขอย่างนี้นะ มันบีบคั้นขึ้นมาเพราะตัวเองเข้าใจว่า เหมือนเรา เราเข้าใจว่าสิ่งที่เรา แสวงหากันอยู่นี้ ชีวิตนี้จะหาความสุขมาให้เราได้ เราหาความสุขอยู่เพื่อเป็นความสุขของเรา เราแสวงหาสิ่งที่มันไม่เป็นจริง เราแสวงหาสิ่งที่มันเป็นสมมุติชั่วคราว สมมุตินี้มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปชั่วคราวชั่วคราวขึ้นมา เราพยายามเกาะสิ่งที่ไม่จริงจะให้ เป็นความจริงเพื่อจะเอาความสุข มันเป็นไปไม่ได้

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เราก็ดูไม่ได้ลูกใจคิด ถ้าลูกใจคิด เราต้องพยายามแสวงหาทางออก เพราะ เพราะเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนเรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เข้าหา ทุกข์ให้ได้ จับทุกข์ให้ได้

นี่มีตำราบอก มีเครื่องชี้ดำเนิน มันถึงว่าเป็นอำนาจวาสนาที่ว่าเราสมควรที่จะออกได้ แต่ ทำไมเราออกไม่ได้ แล้วเราเทียบถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าไม่มีเลย สิ่งที่ไม่มี ไม่มี ใครบอกกล่าวนะ เพียงแต่เห็นเทวทูตทั้ง ๔ มันยังหลุกหลิดขึ้นมา สะเทือนหัวใจมากนะ สะเทือน หัวใจว่า พอสะเทือนหัวใจแล้วก็มีความคิด

มีความคิดที่ว่า ถ้าสิ่งนี้มี มันต้องมีสิ่งที่ตรงกันข้าม ในเมื่อมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย มันต้องมี ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย สิ่งที่มีตรงข้ามนั้น พอสิ่งที่มีตรงข้ามนั้น ความคิดอย่างนี้เข้ามา มันก็ครอบงำความคิดเดิม พอครอบงำความคิดเดิม มันก็มีความคิดที่อยากจะออกแสวงหา ออกแสวงหา ทั่วๆ ที่ไม่มี ออกแสวงหาแล้วพอออกบวชได้ ต้องไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ เจ้าลัทธิต่างๆ ก็สอนวิธีการ

ศึกษากับเขาหมด ทุกอย่างที่ทำได้นี้ ๖ ปี ความท้อมา ๖ ปี ความทุกข์อันนั้นนะ ความทุกข์อันนั้นแล้วมาเทียบกับเราสิ เทียบกับเราที่เราจะทำกันอยู่ที่นี่ ความเพียรของเราได้อย่างนั้นไหม คนที่ไม่มีวิจิตรการ ไม่มีธรรม ไม่มีสิ่งที่เป็นเครื่องชี้แนะ ยังชวนชวนออกได้ขนาดนั้น เรามันมีอยู่พร้อม ธรรมะที่พระพุทธเจ้าวางไว้มีอยู่พร้อม ย้อนกลับมาที่เรา ถ้าเราคิดขึ้นมาว่าเราจะคิดอย่างไร

เรามันหลงอยู่ในความเห็นส่วนเปลือกๆ อย่างนี้ เราไม่เข้าถึงสัจจะความจริง เราไม่เคยเห็นทุกข์ ทั่วๆ ที่เราบ่นกันว่าทุกข์ ว่าทุกข์นี่นะ มันเป็นคำบ่น มันเป็นสัญญาอารมณ์ มันไม่ใช่เป็นความจริง ถ้ามันเป็นความจริง มันต้องสาวเข้าไปหาเหตุได้

สิ่งที่เป็นความจริงมันจะสาวเข้าไปหาเหตุ

เห็นคลื่นใหม่ คลื่นนะ คลื่นจากน้ำ เวลาทะเลบ้าคลื่นจะรุนแรงมากเลย มันซัดมาเป็นคลื่น อารมณ์เราเกิดขึ้นมาก็เป็นแบบนั้น คลื่นแต่ละลูกซัดเข้ามา เวลาซัดเข้ามา ซัดเข้ามาเป็นลูกคลื่น มันซัดขึ้นมาเพราะลมพัด เพราะอาการปั่นป่วนของทะเลนั่นมันพัดขึ้นมา เป็นลูกคลื่นเข้ามาแล้ว มันก็หายไป คลื่นซัดเข้ามาแล้วก็หายไป ลูกแล้วลูกเล่าหายไป

สัญญาอารมณ์ของเราเกิดขึ้นมาในใจของเราลูกแล้วลูกเล่าซัดเข้าไป ซัดเข้าไป ซัดเข้าไป ซัดออกไป ซัดนี่คือสวามิอารมณ์ คลื่นลูกหนึ่งเกิดขึ้น ความทุกข์อันหนึ่งเกิดขึ้น ความยึดมั่น ความคิดของเราเกิดขึ้นในความทุกข์นั้น ในความคิดอันนั้น คลื่นลูกหนึ่งแล้วก็ซัดหายไป...มันไม่มี ถึงบอกว่าสัญญาอารมณ์ เราไม่สามารถเห็นทุกข์ เพราะเราไม่เคยเห็นทุกข์ เราก็ไม่สามารถสาวไปหาเหตุแห่งทุกข์ได้ ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริงนะ

“ทุกข์” ทุกข์คือความขัดข้องใจ ทุกข์คือความไม่พอใจ สัญญาอารมณ์ก็เกิดขึ้นจากตรงนี้ ตรงที่มันเกิดขึ้นมาแล้วมันขัดข้องใจแล้วเราไม่พอใจ นี่ทุกข์จรมา แก่ทุกข์อย่างนี้แก้ไม่ได้ สิ่งนี้เป็นทุกข์จรมา สิ่งทีจรมา ทุกข์ที่ว่าเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์เริ่มต้นชาติปี ทุกขา ความเกิดนั้น ความ

เกิด ชาติความเกิดนั้น เพราะมีสิ่งที่รองรับ มีใจปฏิสนธิตั้งมั่นขึ้นมา เป็นมนุษย์ขึ้นมาแล้วมีขันธ ๕ พอขันธ ๕ นี้คลื่นอารมณ์มันซัดไป แล้วเราสาวไม่ได้ถึงตรงนั้น

นี่คือหลักธรรม หลักธรรมที่ว่าเรามีหลักธรรมแล้วเราควรจะทำอะไรก็ได้ เราก็อำนาจไม่จริงไม่จัง ความที่เราทำไม่จริงไม่จังเพราะมันเป็นสัญญาอารมณ์ เกิดขึ้นวูบหนึ่ง เกิดขึ้นในทางความทุกข์ก็มีความทุกข์เผาลนตัวเอง เกิดขึ้นในทางที่ว่าเราจะทำคุณงามความดี เราอยากจะประพฤติปฏิบัติก็วูบหนึ่งเหมือนกัน คลื่นนั้นซัดเข้าไป ความคิดที่ว่าเรายึดมั่น เราตั้งใจอยู่ที่ชั่วครั้งชั่วคราวก็หายไป เป็นไฟไหม้ฟาง ไฟไหม้ฟางวูบวาบอยู่อย่างนั้น มันวูบไปวาบมาเป็น สัญญาอารมณ์กับเราเท่านั้นเอง เราถึงไม่เคยเจอของจริง เราทำของจริงไม่ได้

เราทำของจริงขึ้นมากับหัวใจของเราละ เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์มีกายกับใจ มี กายกับใจ ถ้าเราจะแก้ อะไรมันเป็นตัวเกิด สิ่งที่เราเกิดขึ้นมา โลกนี้มองได้ก็เกิดคลอออกมาจาก ครอบจักรวาลเท่านั้นละ แต่ตามหลักธรรมแล้วไม่ใช่ หลักธรรมตั้งแต่ปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ นั้นละ มันเกิดตั้งแต่ตอนนั้น เพราะกรรมพาเกิด มันจะสาวเข้าไปหาตรงนั้น

ธรรมอันนี้มันประเสริฐ เราใกล้ชิดเหมือนใกล้เกลือกินด่าง มีเกลือกอยู่แต่ไม่กิน เกลื่อนั้น ไม่สามารถมีคุณค่าขึ้นมา ความเค็มของเกลือกไม่สามารถให้เราลวกคิดได้เลย เราถึงว่าเราลวกคลา ศาสนา เราพบพระพุทธศาสนา เราว่าเราเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ลวกคลาศาสนา ไม่เหมือนกับ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นครูเอกของเรา ศึกษา ๖ ปี ๖ ปีมีแต่ทำความสงบขึ้นมา ทำใจให้สงบเข้ามาเท่านั้น ๖ ปีไปเรียนกับใครมาก็ไม่ใช่ ไม่ใช่

นี่เพราะว่ามีอำนาจาสนา จะต้องทะลุออกจากกิเลส

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วบอกกับพราหมณ์ไว้ว่า “ในโลกนี้ไม่มีใครที่หา อาวุโสเท่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” เพราะว่าเป็นผู้ที่เจาะฟองไข่ ไก่ตัวนี้เจาะฟองไข่ ออกมาเป็นไก่ตัวแรกของโลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ เจาะฟองไข่ของอวิชชา

อวิชชา มารที่ทำให้เราหลง กับคักของมารที่เราหลงอยู่ในพญามาร มารครอบคลุมเราอยู่ ว่าสิ่งนั้นเป็นความสุข สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่พอใจ สิ่งนี้เป็นไป มันเป็นความคิด องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าจะทะลือกอันนี้ออกทั้งหมด ใจดวงนั้นบริสุทธิ์ออกมา ออกมาแล้วถึงพ้น จากการเกิดอีกแล้วต่อไปทั้งสิ้น

ใจดวงนี้บริสุทธิ์พ้นจากการเกิด เห็นว่าการเกิด การตาย เห็นโทษใน จนสลดสังเวชมากกว่า จิตนี้ตายเกิด ตายเกิดมาขนาดไหน จิตดวงเรานี้แหละ ดวงที่ว่าเป็นเราเป็นเราอยู่นี้ ตายเกิดตายเกิด มาไม่รู้กี่ภพกี่ชาติไม่มีต้นไม่มีปลาย มันสลดสังเวชขนาดนั้น สลดสังเวช สลดสังเวชอันที่ว่าเรา หลงมา แต่เสวยวิมุตติสุข สุขที่ในกะทะพะองไข่นั่นออกมา มันจะไม่ต้องไปเกิดไปตายอีกแล้ว

เพราะการที่จะไปเกิดไปตาย ทำลายเชื้อพะองไข่นั่นได้แตกออกไปแล้ว ไม่สามารถจะไป พักได้อีก ไก่ตัวนั้นเกิดออกมา จิตดวงนั้นพ้นจากอวิชชาออกมา พ้นจากการควบคุมของพญามาร ทั้งหมด ถึงเสวยวิมุตติสุข ถึงได้ส่งสารสัตว์โลก อยากนะ อยากมีความเมตตาเพื่อแผ่ พยายามรู้ สัตว์ชนสัตว์

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้มาก็เพราะเหตุนั้น มีความเมตตาสั่งสอนโลก มีความเมตตาจะรู้สัตว์ชนสัตว์ให้มีที่พึ่ง ถ้าไม่มีธรรมเป็นที่พึ่ง หัวใจมีแต่ความทุกข์นะ หัวใจมีแต่ ความทุกข์ถ้าไม่มีศาสนาเป็นที่เฝ้าจนแล้ว มันไม่มีที่พึ่งที่อาศัยทั้งหมด ที่พึ่งที่อาศัยจะเอาที่ ไหน มันมีแต่มาร มีแต่ความคิด มีแต่กวนของร้อนๆ เข้ามาใส่ตัว คลื่นซัดไปซัดไปแล้วก็หายนั้น เป็นคลื่นข้างนอก

แต่คลื่นในหัวใจของเรา มันซัดแล้วมันไม่หาย มันซัด ความเจ็บความปวดมันจะตกตะกอน อยู่ในใจทั้งหมด คุณงามความดีมันก็ตกตะกอนอยู่ในใจ มันเกิดขึ้นดับไป ของใหม่จะเกิดขึ้น ตลอดเวลา แล้วสิ่งที่กระทบกระเทือนทำปฏิกิริยาต่างๆ ในเรื่องของกรรมเวรแล้ว มันก็ทิ้งไว้บน หัวใจ

บอกว่า มันเป็นกับดักของมาร มารล่อเราไปนะ ล่อเราไป เราก็ใช้ชีวิตของเราไป ใช้ชีวิต ของเราไป

คนที่ใช้ชีวิต เห็นไหม พยายามวิ่งเต้นเล่นกระโดดไปตามกระแสของโลกาภิวัตน์ เขาว่ากัน อย่างนั้นนะ ตามกระแสของโลกเขา ตามกระแสของโลกเขาก็หมุนไป กระแสของโลกมันหมุนไป หมุนไปเพื่อจะให้ขังอยู่ในโลก เราเข้าไปขังอยู่ในโลกนี้มารล่อไป เดินตามมารไปเหมือนกับเขา เอาสัตว์ไปโรงเชือด เวลาเขาเอาสัตว์ไปโรงเชือด กำหนดวันตายของสัตว์ได้เลยว่าตัวนั้นถึงเวลา ต้องเอาไปโรงเชือด เพราะว่าเขาตีตราเอาไว้แล้ว

ชีวิตเราก็เหมือนกัน ถึงเวลาเดินตามพญามารไปจนถึงสิ้นสุดอายุขัย แล้วก็จะเสียใจนะ ดี โยติพายขณะที่จะถึงเข้าโรงเชือดนั้น พอถึงเข้าโรงเชือด สัตว์มันจะต่อต้าน มันก็รู้ มันมี สัญชาตญาณของมัน

จิตของเราก็เหมือนกัน ถึงเวลาจะดับขันธ ถึงเวลาจะตายขึ้นมา ห่วงเพราะมันต้องไปแล้ว มันไม่มีโอกาสได้ผัดวันประกันพรุ่ง มันไม่มีโอกาสว่าได้ต่อรองกันก่อนว่าเมื่อไรถึงจะให้ถึงเวลาของมัน มันไม่มีโอกาสต่อรอง มันก็อยากจะรู้ รู้ต่อเมื่อถึงที่สุดแล้ว รู้ต่อเมื่อถึงเวลาเข้าถึงพญามัจจุราชจะเอาชีวิตนี้ออกจากร่าง ก็ดี โยติพาย นี่เป็นเหยื่อของมาร

เพราะเราไม่เห็นอริยสัจ “ทุกขสัจ” เราไม่เห็นทุกขสัจ เราก็ไม่สามารถจะทำอะไรได้ มันไม่มีกำลัง ไม่มีแก้ไข ความที่ไม่มีแก้ไขที่จะทำ มันเลยไม่รู้ว่าจะเหตุอยู่ที่ตรงไหน อยู่ในโลกของเขา เป็นบ่วงของเขา เป็นกับดักเป็นเหยื่อของมาร มารที่เกิดจากความคิดของเราเองนี่แหละ

ให้ย้อนกลับมาที่ความคิดของเราที่ว่าเราว่าเราฉลาด เราฉลาดแหลมคม เราเป็นคนที่ว่ารัก ตัวสงวนตัว เราอยากจะทำประโยชน์ให้กับตัวเอง...ตรงนี้ มันพาคิดไป มันพาคิด นั่นละมารออกจากตรงนี้ มารทำให้เราคิดฟุ้งซ่านออกไปเหมือนกัน เหยื่อนั้นป้อนเข้ามา เหยื่อว่าเป็นเรา เป็นเรา เราต้องคิดว่าเราดี เรารักเรา แล้วเราจะคิดเอาแต่ความดีมาใส่เรา

แต่ดีของพญามารไง ดีของการผูกมัดไว้ในโลก ผูกมัดไว้ในโลก ทำไปสิ ประพฤติปฏิบัติก็ ประพฤติปฏิบัติไปสักแต่ว่าประพฤติปฏิบัติ มันไม่เป็นผลขึ้นมา

แม้แต่ชีวิตทางโลกก็เป็นชีวิตทางโลก แม้แต่สละโลกแล้วออกมาประพฤติปฏิบัติ สละโลกนะ สละโลกไว้เป็นโลก ความประพฤติปฏิบัติมันก็ยังลุ่มๆ ดอนๆ ความที่ลุ่มๆ ดอนๆ มันมีความทุกข์ ทุกข์อันหนึ่ง ทุกข์คือความจริงที่เกิดที่เอาทุกข์นี้เป็นอริยสัจที่มองไม่เห็น ทุกข์จรมามันเห็นกันบ่อย เวลาเราทำความเพียรนะ มันจะมีความขัดข้องหมองใจ อคนนอนผ่อนอาหาร การอดนอนผ่อนอาหารเพื่อจะเริ่มต้นที่จิตใจของตัวเองให้มันอ่อนกำลังลง นี่มันเป็นความทุกข์ใหม่

ทุกข์จรมาทิ้งหมด ทุกข์อย่างนี้เพราะเราเต็มใจจะทุกข์ สิ่งที่เราเต็มใจจะทุกข์เพราะเรารู้ว่าสิ่งนี้มันจะเข้าไปหาสัจจะอันนั้นได้ ถ้าไปหาสัจจะอันนั้นได้ เราจะสาวไปหาเหตุได้ ถ้าเราสาวไปหาเหตุ มันก็เป็นอริยสัจขึ้นมา อริยสัจ ถ้าเราเห็นอริยสัจ แล้วเราเข้าไปอยู่ตรงอริยสัจนั้น จิตดวงนี้จะประเสริฐขึ้นมา จิตดวงนี้จะพ้นออกไปตามทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ้าตามทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ มันจะตามทันได้อย่างไร? ก็ตามทันด้วยการเข้าไปค้นคว้าในหัวใจของเรา ในสิ่งที่มันเกิดมันตายนั้นนะ ต้นเหตุมันอยู่ที่การเกิดและการตายในหัวใจของเรา หัวใจนี้ปฏิสันธิเกิดขึ้นมาเป็นเราแล้ว ถ้าจะเข้าถึงตรงนี้ได้ มันต้องทำความเข้าใจ

แต่นี้มันไม่สงบเพราะเราทำไม่เพียงพอ ความที่เราทำไม่เพียงพอ ลัทธิของเราไม่พอ สมถกรรมฐานของเราไม่เกิดขึ้น คลื่นอันนี้มันเป็นคลื่นอารมณ์มา มันซัดเข้าหาฝั่งแล้วมันก็หายไป ซัดเข้าหาฝั่งแล้วหายไป แต่มันเกิดลูกใหม่ขึ้นมาตลอด แล้วพอเกิดลูกใหม่ มันเป็นอนิจจังอยู่ในหัวใจตลอดเวลา สิ่งที่เป็นอนิจจังมันจะไปทำอะไรบนคลื่นได้ เราจะไปตั้งโรงงานอยู่บนคลื่นให้คลื่นมันซัดเข้าฝั่ง โรงงานนี้ไม่คว่ายู่กลางทะเลนั่นแหละ

นี่เหมือนกัน มันเป็นงานขึ้นมาไม่ได้เพราะมันอ่อนแอ จิตนี้ไม่ตั้งมั่น จิตนี้อ่อนแอตลอดเวลา จิตนี้อ่อนแอแล้วจะไปเจอทุกขสัจที่ไหน มันก็ซัดแต่สมมุติสัจจะให้เรารู้ตลอดเวลา สมมุติสัจจะมันก็สัญญาอารมณ์ เราก็นอนอยู่บนนั้น

ประพจน์ปฏิบัติก็เหมือนกัน แต่เพราะความเราศรัทธาในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑ ความที่เอาจิตสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นแบบอย่าง ศิษย์มีครูมีตัวอย่าง ๖ ปีที่ทุกขอยู่นั้นขนาดไหน ขนาดบารมี... ๖ ปีที่ทุกขอยู่นั้น

แล้วพระยสะ พระยสะก็มีอำนาจบาตรบารมีมา ไม่ถึง ๖ ปี คือนั้นสำเร็จเลย นี่ผู้ที่ป็นสาวก-สาวกะ ย้อนกลับมาที่เรา เราดูความเพียรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ ๖ ปีนั้น กับดูพระยสะที่ว่ามีโอกาสที่จะพ้นออกจากกิเลส นั้นเห็นไหม ภายในคืนเดียว

นี่ก็เหมือนกัน ในความจริงจัง ถ้าเกิดความจริงจังขึ้นมา ความจริงจังมันจะเริ่มพยายามต่อต้านคลื่นนั้น ต้อนคลื่นนั้นออกไป ต้อนคลื่นนั้นออกไป ถ้าคลื่นนั้น จากที่ว่ารุนแรงมากก็จะเบาลง เพราะอะไร เพราะมีสติ มีสติควบคุม มีความกำหนดคำบริกรรมที่ต่อเนื่อง งานนั้นก็เป็นงานขึ้นมา แล้วเราจริงจังของเราขึ้นมา ความจริงจังมันจึงเป็นผลงานขึ้นมา

ทำแต่ว่าสักแต่ว่า สิ่งที่เป็นสักแต่ว่า ถ้านิสัยคนมันโลเลเหลวไหลละแหละ มันก็ทำสักแต่ว่า ความเป็นสักแต่ว่า ความตั้งใจสักแต่ว่า มันจะเอาความจริงมาจากไหน เริ่มต้นมันก็เป็นความไม่จริงอยู่แล้ว เพราะเริ่มต้นความไม่จริง เราก็ต้องแก้ไขเรา เราพยายามแก้ไขเราขึ้นมา เราแก้ไขเรา

ตั้งแต่ภายนอกเข้ามา จนถึงภายใน ถ้าเป็นภายในขึ้นมา แล้วจะสาวเข้าไปหา พยายามทำความเข้าใจของเราขึ้นมาให้ได้ ถ้าทำความเข้าใจของเราขึ้นมาได้ ทำความสงบเข้าไป ทำความสงบเข้าไป

ถ้าความสงบมันสงบขึ้นมา คลื่นนั้นเหมือนกับคลื่นนั้นไม่มี พอคื่นนั้นไม่มี มันเหลือแต่ทะเลที่ราบเรียบไป ทะเลที่ราบเรียบเป็นอะไร? เป็นน้ำ น้ำเฉยๆ ที่ราบเรียบอยู่ไม่มีคลื่น หัวใจที่สงบขึ้นมา ทำใจให้สงบเข้าไป สงบเข้าไป ถ้าถึงความสงบขึ้นมา อารมณ์มันไม่เกิด คลื่นมันไม่ซัด คลื่นมันไม่ซัด อารมณ์มันก็ไม่เกิดขึ้นมา พออารมณ์มันไม่เกิดขึ้นมา มันก็เป็นความตั้งมั่น คือจิตมันสงบตัวอยู่ พอจิตสงบตัวอยู่ พยายามทำเข้าไป มันมีอยู่ในความสุขขณะที่จิตนี้สงบขึ้นมา จิตนี้สงบขึ้นมามันมีความสุขอยู่แล้ว นี่เราไม่หลงตรงนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าไปฝึกกับเจ้าลัทธิต่างๆ ก็เหมือนกัน เขาสอนได้อย่างนี้ไง สิ่งที่ทำให้ความสงบของใจมันมีอยู่โดยดั้งเดิม ในเจ้าลัทธิต่างๆ ก็สอนแต่ความสุข ความสงบอย่างนี้ แล้วเขาว่าอันนี้มันเป็นสิ่งที่ว่าการประพฤติปฏิบัติเขาได้ผลแล้ว

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ทุกข์ยังไม่เจอ” ถ้าหาทุกข์เจอ ต้องหาทุกข์สัจให้เจอ ถ้าทุกข์สัจเจอแล้วมันจะสาวไปหาเหตุ หาเหตุ เป็นอริยมรรค เป็นอริยสัจด้วย อริยสัจเป็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคอันนั้นก็เป็นอริยมรรคขึ้นมา

แต่การทำความสงบเข้ามานี้ มันเป็นพื้นเพเดิมที่มีอยู่โดยดั้งเดิมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไปศึกษาเล่าเรียนกับเจ้าลัทธิต่างๆ มันมีอยู่โดยดั้งเดิมแล้วเขาว่าอันนี้เป็นผลด้วย เขาไม่เห็นทุกข์สัจ เขาถึงเข้าไม่ถึงธรรม แต่เดิมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีครูสอนเพราะเหตุนี้ เหตุที่ไม่มีใครเข้าถึงสัจจะความจริงได้เลย

แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าถึงสัจจะความจริง เข้าถึงสัจจะความจริงก็เพราะว่าดูคลื่น บุพเพนิวาสานุสติญาณ จิตนี้สาวออกไป พอสงบแล้วมันออกไปอดีต จตุปปาตญาณ สิ่งนี้ออกรู้ ออกรู้ก็ไม่ใช่ อาสวกขยญาณเข้ามา

อันนี้เราก็เหมือนกัน เราไม่สามารถทำขนาดนั้นได้ พอจิตนี้สงบแล้ว เราต้องขุดคุ้ยลงไปที่กาย เวทนา จิต ธรรม เห็นไหม งานนี้มันอยู่ตรงนี้ ถ้าเห็นนี่คือเห็นทุกข์สัจ เห็นทุกข์สัจ เห็นตัวใจที่มันเป็นทุกข์ เห็นกายเพราะตัวเราไปเห็นกาย ถ้าเห็นทุกข์สัจมันก็จะสาวไปหาเหตุ

“ทุกข์” ทุกข์นี้ควรกำหนด กำหนดที่ใจของเรา กำหนดที่ว่าเหตุที่มันเป็นทุกข์อยู่นี้มันจับต้องได้ พอเหตุที่เป็นทุกข์มันต้องมีตัวตน ตัวตนที่มันไปรับรู้ ภายก็เหมือนกัน พอเรายึด เรายึดกาย เป็นเรา ยึดต่างๆ นี่เป็นเรา ความเป็นเรา พอเป็นเรามันมีอยู่ พอมันมีอยู่ มันก็เกินไป คลื่นมันก็เกิดขึ้น

เริ่มต้นคลื่นนี้เป็นโลกียะ สิ่งที่เป็นความคิดของเรามันเป็นโลกียะ โลกียะหมายถึงว่ามันเป็นคลื่นชัดเข้าไป เป็นสมมุติสัจจะ มันเป็นสมมุติสัจจะอยู่ในหัวใจของเรา แต่เพราะเราทำด้วยสมมุติเหมือนกัน มันถึงว่าเป็นมารล่อมาร

เราว่าเราประพฤติปฏิบัติ แล้วเรากำหนด พยายามกำหนดกาย เวทนา จิต ธรรม โดยที่ที่เราไม่ทำความสงบเลย มันก็เกินไปโดยสัญญาอารมณ์ สัญญาอารมณ์จะเป็นไปโดยธรรมชาติของมันอยู่อย่างนั้น แล้วมันว่ามันจะปล่อยวางปล่อยวาง มันก็ปล่อยวางมาแบบนั้น

ถึงบอกว่า ถ้าไม่ทำสมถกรรมฐานเข้ามาก่อน จนทะเลนี้ราบเรียบ เสรีพอทะเลนี้ราบเรียบแล้ว ใจนี้เป็นความตั้งมั่นแล้ว ก็ต้องไปจับคลื่นนั้นอีก การไปจับคลื่น กาย เวทนา จิต ธรรม ก็ต้องไปตรงคลื่นนั้น ตรงคลื่นนั้น ทำลายกันที่คลื่นนั้น

เพราะคลื่นกับน้ำเป็นอันเดียวกัน แต่เวลามันเกิดขึ้นมา คลื่นมันเกิดขึ้นจากน้ำนั้น น้ำนั้นก่อตัวขึ้นมาเป็นคลื่น คลื่นนั้นก็ชัดไปเป็นอารมณ์ เป็นขันธ ๕ เป็นความคิด เป็นความยึดมั่นถือมั่น ก็ต้องกลับมาทำลายที่คลื่นนั้น เอาคลื่นนั้นขึ้นมาเป็นที่ตั้งที่ควรแก่การงาน งานในการวิปัสสนามันต้องวิปัสสนาตรงนั้น ถ้าไม่อย่างนั้นมันจะวิปัสสนาตรงไหน

สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานหมายถึงว่าดูกายกับใจ กายกับใจที่โดนมารมันล่อลวงไปในอาการของธาตุ ๔ และขันธ ๕ นั้น ธาตุ ๔ และขันธ ๕ นั้นเป็นสมบัติที่เราเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา โดยธรรมชาติที่ว่าธาตุ ๔ ขันธ ๕ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นสักแต่ว่า มันเป็นธาตุ ๔ ขันธ ๕ โดยธรรมชาติของมัน

แต่ธาตุ ๔ ขันธ ๕ ของเราผู้ประพฤติปฏิบัติใหม่ มันเป็นธาตุ ๔ ขันธ ๕ ที่ตกอยู่ในการปกครองของพญามาร มันต่างกันตรงนี้ไง ถ้าทำลายธาตุ ๔ ขันธ ๕ จนพ้นจากความสะอาดไปแล้ว มันก็เป็นสักแต่ว่า แต่เพราะปัจจุบันนี้มันมีมารคุมอยู่ในนั้น เพราะมารใช้ธาตุ ๔ ขันธ ๕ นี่เป็นเหยื่อของเขา เป็นที่อาศัยของเขา แล้วก็สร้างความทุกข์มาให้เรา สร้างความทุกข์มาให้เรา เราถึงไม่

เห็นทุกขสัจ ทุกขสัจที่มันสร้างขึ้นมานี้เป็นแต่คำบ่น เป็นแต่อาการของมัน เป็นสัญญาอารมณ์ของมัน

แต่เราทำความเข้าใจจนใจนั้นสงบขึ้นมาแล้ว จนสงบราบเรียบแล้ว แล้วเอาใจนั้นย้อนกลับมาดู พื้นของน้ำ มันสร้างคลื่นขึ้นมา มันต้องรู้ตัวมันเองว่ามันสร้างคลื่นขึ้นมา เพราะมันสร้างคลื่นขึ้นมาจากน้ำนั่น พอสร้างคลื่นขึ้นมาแล้วก็จับคลื่นนั้น ว่าคลื่นนี้เกิดจากอะไร? เกิดจากกระแสนของลมพัดเข้าไป เกิดจากกระแสนลมแล้วไล่ตามเข้าไป นี่แยกออกจากกัน ความแยกออกจากกันนั้นเป็นการวิปัสสนา วิปัสสนาในคลื่นนั้นเหมือนกัน วิปัสสนาในคลื่น พอวิปัสสนาในคลื่น วิปัสสนาอะไร? วิปัสสนาส่งที่ว่า เป็นพลังงานที่พัดคลื่นนั้นไป

อันนี้ก็เหมือนกัน พญามารใช้อะไรออกมาจากอารมณ์ตามออกมา ออกมาอย่างไร ย้อนกลับเข้าไป ย้อนกลับเข้าไปตรงนั้น แยกออก แยกออก ความแยกออกหมายถึงแยกคลื่นออกไป คลื่นนี้ถ้าเราเอามือราบไป มันก็จะไปตามมือของเราออกไป

อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อปัญญาเราเกิดขึ้น กำลังของใจเกิดขึ้น กำลังใจเกิดขึ้นนะ ความสงบเกิดขึ้นนี้มันจับต้องได้ ใจนี้ขึ้นมาเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาเลย เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา เป็นสัมมาสมาธิ แล้วใช้ปัญญาควบคุมพิจารณาออกไป เป็นการต่อต้านกลับเข้าไปในคลื่นนั้น ทำลายคลื่นนั้นออก ทำลายคลื่นนั้นออก แยกออก

ความแยกออกจากมรรคอริยสัจจ มรรคตัวนี้เป็นอริยมรรค มรรคตัวนี้อยู่ในอริยสัจ ๔ อริยสัจ ๔ เกิดขึ้น ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกขสัจเกิดขึ้น มรรคตัวนี้สาวหา มรรคตัวนี้ทำงาน พอ มรรคตัวนี้ทำงาน มันจะสาวไปหาเหตุสิทธิหาเหตุ เหตุคืออะไร? เหตุคือสมุทัย ทุกข์กับสมุทัย สมุทัยตัวนี้ค้นหาความทะยานอยาก มันเข้าไปสร้างเงื่อนไขขึ้นมา การสร้างเงื่อนไขขึ้นมามันถึงเกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมา มรรคก็เดินเข้ามา เวียนเข้ามา นี่อริยสัจทำงาน เพราะมรรคก็วนเข้าไปในอริยสัจนั้น มรรคแยกออก แยกออก แยกความเห็น ความคิดว่าเป็นทุกข์ ทุกข์เกิดอย่างไร

มันเป็นภาษาคลื่น คลื่นมันมีพลังงานจับให้ได้ จับให้ได้แล้วแยกออกสิ

บางทีมันพิจารณาไป กำลังเรากำลังขึ้นมา มันเป็นผล พอเป็นผลขึ้นไป สังขารนี้เป็นปัญญา

แล้วสังขารที่เป็นทุกข์ละ สังขารที่ว่าเป็นสัญญาละ สัญญานี้เป็นสัญญา เราใช้งานของเรา บ่อย เราใช้งานบ่อย พอใช้งานบ่อย พลังงานมันน้อยลงๆ สัมมาสมาธิในมรรคน้อยลงๆ ความน้อยลง ไข่เข้าไป

สังขารที่ว่าถ้ามีสมาธิอยู่มั่นจะเป็นปัญญา สังขารที่สมาธิน้อยอยู่ มารมีพลังขึ้นมา พลังของมารมันจะใช้ของมันขึ้นมา พอพลังของมารเกิดขึ้น พลังของมารจะหลอกล่อ ความหลอกล่อ นี้ บ่วงของมาร มารขนาดว่าต่อสู้แม้แต่ในวิปัสสนา เห็นไหม จะพยายามให้เหตุผล ให้เหตุผล ให้ค่านั่นเบี่ยงเบนไป ความเบี่ยงเบนไป เราก็ดลัดตามไป ความหลงตามไป ต้องย้อนกลับมา

งานวิปัสสนา ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาตั้งต้นใหม่ เพราะอารมณ์ใช้งานไปแล้ว ๑ รอบนะ ความคิด ๑ วงจรของความคิด มันหมุนไปนะ มันสร้างโลกสร้างความคิดขึ้นมาหาศาลเลย มันหมุนออกไป เราย้อนกลับมาตั้งพื้นฐานของใจใหม่ พื้นฐานของความสงบ พื้นฐานของความราบเรียบของน้ำนั้น พยายามทำความสงบเข้ามา ปลอ่ยกงานนั้นเลย ปลอ่ยกงานนั้นหันกลับมาทำความสงบ วิปัสสนาเข้าไปใหม่ วิปัสสนาไป พอทำความสงบได้กำลังแล้วถอนออกมา วิปัสสนาไป จินตนาทำวิปัสสนาอย่างเดิมนั้น

อริยสัจจะหมุนไปอย่างเดิมตลอด หมุนไป หมุนไป ถ้ามันหมุนออกมาได้ ทั้งอริยสัจด้วย ทั้งมรรคด้วยหมุนไป จนเกิดนิโรธ นิโรธคือความเข้าใจ เพราะเข้าใจ เกิดนิโรธมา หลุดออกมาจากอริยสัจนั้น จิตที่หลุดออกจากอริยสัจนั้น

คลื่นมันก็เบียดลงไป เบียดลงไปชั้นหนึ่งชั้นหนึ่ง ใจมันจะประเสริฐขึ้นมา ประเสริฐขึ้นมา ความที่ประเสริฐขึ้นมา “ทุกขสัจ” เห็นทุกขสัจตามความเป็นจริง เห็นเหตุ สมุทัยที่ทำให้เกิดทุกข์นั้นจริง อริยมรรค หมุนไปตามความเป็นจริง นิโรธเกิดขึ้นจริง ใจดวงนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจ รู้ อริยสัจตามความเป็นจริง จากที่ารู้โดยสัญญาอารมณ์

แต่เดิมรู้โดยสัญญาอารมณ์ เพราะว่าเราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา แล้วมารก็ล่อไปลวงไป ล่อไปลวงไป แม้แต่การประพฤติปฏิบัติก็ล่อไปลวงไป เวลาเราศึกษาแล้วเราก็อ๋ว่าเราเข้าใจ เราเข้าใจ ขณะนั้นประพฤติปฏิบัติอยู่ก็ให้มารลากถูไป ล้มกลิ้งล้มหายได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง ตามไป ตามไปประสาภิเลศที่มันจะหลอกล่อเราไป

แต่ในเมื่อถ้าใจประเสริฐนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจแล้ว ใจนี้ออกมาจากอริยสัจ นี้จะล่องลอยไม่ได้เลย ใจที่หลุดออกมาจากอริยสัจนี้ไม่มีสัพพตปริมาสใด ความล่งเลงสัยของจิตดวงนี้มันจะไม่ล่งเลงสัยอีกแล้ว เพราะว่ามันผ่านออกมาจากหลักอริยสัจตามความเป็นจริง แล้วหลุดออกมาเข้าใจตามความเป็นจริง ต้องวางไว้ตามความเป็นจริงอย่างนั้น นี่มันถึงว่าเป็นปัจจุตัง รู้จำเพาะใจดวงนั้น ใจดวงนั้นพ้นออกมา พ้นจากทุกข์ออกมา จากเข้าไปที่ว่าทุกขสัจนี้ ทุกข์เป็นความจริง

แล้วหาเหตุ เหตุก็เป็นเหตุจริง แล้วปฏิบัติก็เป็นปฏิบัติจริง ปฏิบัติจริงนะ ปฏิบัติจริงบำเพ็ญความเพียรจริง มันหมุนเข้าไปจนมันหลุดออกมา หลุดออกมาถึงว่าเห็นทุกขสัจตามความเป็นจริง ผู้ที่เห็นทุกขสัจแล้วจะต้องพ้นออกไปจากทุกขสัจเพราะสาวเข้าไปได้ แต่ทุกขสัจมันก็มีละเอียดอ่อนเข้าไปเป็นชั้น ละเอียดอ่อนเข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป นี่มันมีกำลังใจหมุนออกมา ความหมุนออกมา ทำเข้าไป คนทำงานเป็นนะ จิตที่ทำงานเป็นกับจิตที่โดนมารนี้ครอบคลุมไว้ทั้งหมด

แต่มารนี้ครอบคลุมส่วนละเอียดไว้ แต่สิ่งที่เรารู้นี้ เรารู้ขึ้นมา พลังงานเราจะเกิดขึ้น

ความมองจากลำหยาญนะ ใจที่มีที่พึ่งกับใจที่ไม่มีที่พึ่งนะ แต่เดิมใจเราไม่มีที่พึ่ง เราพยายามขวนขวาย พยายามต่อสู้ขึ้นมาด้วยศรัทธา ด้วยความยึดมั่นถือมั่นครูบาอาจารย์เพื่อจะต่อสู้นะ นี่เป็นกำลังใจขึ้นไป กับกำลังใจที่มันมีขึ้นมาในหัวใจของเรา ใจดวงนี้รู้สัจจะความจริงแล้วส่วนหนึ่ง กำลังใจอย่างนี้ถึงว่าไม่เป็นสัพพตปริมาส มันถึงว่าเป็นกำลังใจที่ว่าแน่นอน มีความสุข ความสุขพอแต่ที่จะมีกำลังต่อสู้ไป ความสุขอันนี้นะ

ทุกข์อันละเอียดก็อย่างที่ว่านั้นนะ แต่เดิมถ้าเราอยู่ในมารที่ล่องลอยอยู่ เราใช้ชีวิตไปโดยไร้สาระ แต่สิ่งที่มีธรรมขึ้นมาในหัวใจแล้ว จะไม่ใช้ชีวิตแบบนั้นเลย จะใช้ชีวิตแบบว่าต้องพยายามถึงที่สุดให้ได้ มันเห็นทุกข์ เข้าใจตามความเป็นจริงนะ เห็น รู้ยอมรับความจริงว่าจิตนี้เกิดตายเกิดตายอย่างไร มันจะไม่ยอมอ่อนใจ

แต่เดิมทำด้วยความอ่อนใจ ความนอนใจ นอนใจนะ เพราะมันไม่เห็นจริง เหมือนกับไฟ ถ้าไฟมันเผาเรา เราจะร้อนมาก แต่เราเห็นว่าไฟเผาคนอื่น ไฟเผาคนอื่น ไฟอยู่ข้างนอก มันไม่ถึงตัวเรามันก็ไม่สะเทือนเรา ถ้าไฟถึงเราเมื่อไรมันสะเทือนเรา

ถ้าจิตมันถึงที่สุด ควรที่จะถึงที่สุด มันเห็นโทษแล้ว มันเหมือนกับไฟสะท้อนเรา ไฟนี้เผาเรา รู้อยู่ว่าเกิดนี้มันต้องตายแน่นอน มันพยายามจะชวนขวาย ขวนขวายสิ่งที่สูงขึ้นไป ความละเอียดอ่อนสูงขึ้นไป กิเลสมันจะตามไปนะ ตามไปในท่ามกลางประพฤติกฎปฏิบัติ เราต้องสร้างความสงบของเราขึ้นมา สร้างฐานของใจขึ้นไปเรื่อย ต่อสู้ขึ้นไปเรื่อย ธาตุ ๔ ชั้น ๕ มันละเอียดเข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป

ความละเอียดอ่อน ละเอียดอ่อนจากภายใน จากภายนอกก็เป็นความละเอียดอ่อน ความละเอียดอ่อนจากภายใน กิเลสภายในมันละเอียดเข้าไปเป็นชั้นๆ นะ กิเลสมันละเอียดลออเข้าไปเรื่อย มันหลอกให้เราหลงไหลไปในตัวมันเข้าไปตลอด

ถ้าเราทำขึ้นไป เราพยายามต่อสู้ของเรา พยายามต่อสู้ พยายามต่อสู้นี้เป็นสติสัมปชัญญะ ถ้าเราทำเหลวตามแต่เราสักแต่ว่าทำ สักแต่ว่าทำไป สักแต่ว่าก็ก้าวตามไป ตามไปคิดว่าอันนั้นเป็นความเพียรแล้ว ความเพียรเป็นความเพียร ถ้ามีสติสัมปชัญญะมันก็เป็นความเพียร ถ้าความเพียรไม่มีสติสัมปชัญญะ มันสักแต่ว่าทำ

คำว่า “สักแต่ว่า” คือ สักแต่ว่ามันจะเป็นไปได้อย่างไร สักแต่ว่ามันก็ใช้ผลสักแต่ว่า นี่มันละเอียดอ่อนขึ้นมา เพราะว่าอะไร เพราะจิตเวลามันเข้าไปถึงสัญญาอารมณ์ ความสงบเข้าไป มันว่าอันนี้เป็นผล อันนี้เป็นผล เป็นผล แล้วก็เคลิ้มไปกับสิ่งนั้น เคลิ้มไปกับความเห็นภายในที่กิเลสมันหลอก

ความว่างมีอยู่ ความว่างโดยพื้นฐานของใจก็มีอยู่ ความว่างในสัญญาอารมณ์ก็มีอยู่ แต่มันไม่เป็นทุกข์สัจ ถ้าเจอทุกข์สัจภายในมันจะจับต้องได้เป็นงาน...

...ความว่าง ว่างโดยใครว่าผิด ขณะที่เข้าใจอยู่มันว่ามันถูก แต่ขณะที่ปฏิบัติไปมันผิดตรงไหน? ผิดที่ว่ามันอยู่แค่นั้น พอมันอยู่แค่นั้น อารมณ์มันกระเทือน เวลาออกมากกระทบกับสิ่งภายนอก รูป รส กลิ่น เสียงมันกวนใจตลอด มันกระทบกระเทือนถึงใจ ถ้าเราออกมา หมายถึงว่าเวลาจิตมันกระทบกับรูป รส กลิ่น เสียงภายนอก ทำไมมีอารมณ์ตามไปกับเขา ทำไมมีอารมณ์ไปกับเขา มีความรู้สึกไปกับเขา สร้างคลื่นใหม่ขึ้นมา คลื่นที่ว่าหายๆ ไปแล้ว ทำไมมันมีมา

คลื่นมันเป็นชั้นเป็นตอน คลื่นลมแรงจากวันนี้ก็ผ่านไป จากวันต่อไปมันก็จะเกิดขึ้นมา ความเกิดขึ้นมามันกวนใจ ถ้าความกวนใจขึ้นมา ใจมันมีอารมณ์ขึ้นมา มันสามารถจะค้นจับคลื่นนั้นได้ ค้นจับคลื่นก็ว่าต้องพยายามดู จับต้องได้ น้ำ มันจะเป็นคลื่นขึ้นมา มันขึ้นมาจากน้ำนั้น

มันเหมือนกันในการค้นคว้า ขันชั้นนอก ขันชั้นใน มันสาวถึงกันได้ การสาวถึงกันอันนั้นมันเป็นงานขึ้นมา พอเป็นงานขึ้นมา มันก็เป็นไป ความที่เป็นไปจากหัวใจ หมุนไป หมุนไป หมุนไป หมุนไปในการแยกแยะนะ ในการแยกแยะ ในการค้นคว้า

เพ่ง ถ้าเป็นธาตุ เพ่งเป็นธาตุ ธาตุมันเป็นสักแต่ธาตุ ธาตุนี้ต้องกลับไปเป็นธาตุเดิม ดินต้องเป็นดิน น้ำต้องเป็นน้ำ ลมต้องเป็นลม ไฟต้องเป็นไฟ กลับเป็นธาตุเดิมของเขา ธาตุมันต้องแปรสภาพไป ด้วยสัมมาสมาธิ ด้วยความเห็นจริง ด้วยความเห็นในกายนั้น ในกายที่ติดข้องกันอยู่นี้ เพราะกายนี้มันก็เป็นเหมือนชายฝั่ง เป็นตัวฝั่งที่ทำให้คลื่นเข้ากระทบถึงฝั่งนั้น

ความรู้สึกก็เหมือนกัน ความรู้สึกกายกับใจมันจะให้ผล เพราะอย่างถ้าร่างกายเจ็บไข้ได้ป่วย มันก็สะท้อนถึงหัวใจ นี่ชัดจากฝั่งหนึ่งไปยังอีกฝั่งหนึ่ง ชัดจากกายนี้เข้าไปหาหัวใจ ชัดจากหัวใจออกไปหากาย กายเจ็บ กายพิการ มันก็ทำความทุกข์ร้อนให้หัวใจ หัวใจอยู่ด้วยความโศกมารบั่นป่วน มันก็ต้องมีความคิดออกมาสะท้อนถึงหัวใจ ความเครียด เช่น เราเครียดเรานั้นก็สะท้อนถึงกาย ความสะท้อนถึงกาย นี้คลื่นมันชัดไปชัดมาอยู่

ฉะนั้นพิจารณาตรงไหนก็ได้ กาย เวทนา จิต ธรรมพิจารณาตรงไหนก็ได้ จับต้องให้ได้ สัจจะความจริง แล้วพิจารณาค้นมาเป็นชั้นๆ เข้าไป วิปัสสนาธิ มันจะแปรสภาพถ้าแรงพองนะ แรงของสมาธิพอ งานนั้นพอจับต้องกายนี้ไว้ได้ พิจารณาดู มันตั้งได้แล้ว ตั้งภาพนั้นได้คือการเห็นกายโดยความเป็นจริงจากตาธรรม เห็นกายจากตาธรรม วิปัสสนาไป จากกายนี้จะกลับเป็นธาตุเดิมของเขา มันจะรวมลงเข้าไป เหมือนกับสิ่งที่ว่าเป็นเนื้ออยู่ มันจะแปรสภาพกลับไป ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ออกไป

ความที่แปรสภาพออกไป ออกไปตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงของเขา สิ่งที่เป็นจริงอยู่มันจะเป็นจริงได้ต่อเมื่อเราเจอทุกข์สัจ ถ้าเราเจอทุกข์สัจคือว่าเราเห็นกายนี้ตามความเป็นจริง

แล้วใช้พลังงานคือว่าหัวใจวิปัสสนาด้วยมรรค มรรคตัวนี้เข้าไปทำลาย เข้าไปแยกแยะให้
 กายนั้นแปรสภาพตามความเป็นจริง สิ่งที่เป็นจริงเพราะเป็นอำนาจของธรรม อำนาจของหัวใจที่
 เป็นธรรม เห็นไหม ธรรมอย่างหยาบ ธรรมอย่างกลาง ธรรมอย่างละเอียด เหมือนกัน สมาชิกอย่าง
 กลาง อย่างหยาบ อย่างละเอียด ทุกข์ก็มีอย่างกลาง อย่างหยาบ อย่างละเอียด

จิตที่มันวิปัสสนาไป มันวิปัสสนาไป พลังงานของธรรมจักรมันเคลื่อนที่ เคลื่อนที่นะมัน
 แปรสภาพได้ ความที่ว่าเป็นจริง “จริงตามธรรม” สิ่งที่เป็นธรรมนี้เป็นเรื่องจริง สิ่งที่ว่าพญามารอยู่
 ในหัวใจนี้เป็นสมมุติสัจจะ ฟังสิ สมมุติสัจจะมันหลอกมันล่อไปตลอด แล้วเข้าใจตามความสมมุติ
 สัจจะ

พญามารนี้กับสมมุติสัจจะนี้มันฝังอยู่ที่ใจ เข้าใจว่ากายนี้เวลาทุกข์ไข้ ไปหาหมอ หมอ
 รักษาไป หรือว่าคนเราอยู่โดยปกติ เวลาตายไป มันต้องแปรสภาพโดยธรรมชาติของมัน อันนั้น
 เป็นสมมุติสัจจะที่ว่ามันต้องเป็นโดยธรรมชาติที่ว่ามันเป็น ธรรมชาตินี้รู้อยู่ รู้โดยคลื่น ไม่ได้รู้โดย
 ธรรม คลื่นนั้นมันเป็นสมมุติที่มันซัดเข้าไปแล้วมันก็หายไปหายไป นี่สมมุติสัจจะมันเป็นอยู่อย่าง
 นั้น ถึงไม่จริง

แต่ความเป็นจริงของธรรม ธรรมที่เป็นจริงอยู่ ธรรมที่วิปัสสนาอยู่ สิ่งที่ยกขึ้นวิปัสสนา
 วิปัสสนาหมายถึงเราสร้างขึ้นมา ธรรมจะไม่เกิดขึ้นเอง สิ่งที่ว่าเกิดขึ้นในหัวใจ ทุกข์นี้เกิดขึ้นเอง
 เพราะทุกข์ เวลามารอยู่ในหัวใจมันหมุนไปโดยธรรมชาติ เพราะคลื่นนี้มันต้องเกิดขึ้น มันทรง
 คลื่นอยู่ตลอดเวลา พอมันหายไปแล้ว มันทิ้งทุกข์เอาไว้ ทั้งความตกผลึก สิ่งที่ว่าทุกข์ไว้ใน
 หัวใจของเรา ทุกข์นี้พญามารถึงสร้างแต่ความเร่าร้อนให้ใจ แล้วทิ้งไว้ในหัวใจของเรา

แต่ธรรมนี้เราจะสร้างขึ้นอย่างไร คุณติ การประพฤติปฏิบัติ เราสร้างขึ้นมาสเนหยา การ
 สร้างขึ้นมานี้เราสร้างขึ้นมาสเนหยา สร้างที่ว่าสร้างสมาธิขึ้นมาก่อน สร้างสมณะขึ้นมาก่อน แล้ว
 พยายามเอาสมาธิ สมถกรรมฐานนี้พยายามยกขึ้น

ความยกขึ้นด้วยงานชอบ ชอบในอะไร? ชอบในการเพ่งเข้าไปตรงนั้น ในการดูให้เห็นกาย
 ที่ว่าจะแยกเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ยกขึ้นมา ยกขึ้นมานี้ตรงนั้นเป็นทุกขสัจที่ว่าสิ่งที่จะ
 สลายเข้าไปหาเหตุ นั้น เหตุคือสมุทัยอีกเหมือนกัน สมุทัยคือตัวนี้ ตัวสมมุติสัจจะ สมุทัยคือว่ามัน
 พอใจจะคิดของมันโดยธรรมชาติ

อยากเป็นหรือไม่อยากเป็น ตัณหา-ภวตัณหา-วิภวตัณหา คำว่า “ตัณหา” มันอยากให้ เป็นไปในความเห็นของพญามารไง พญามารมันก็ตั้งเรื่องของมันขึ้นมา สิ่งนั้นควรเป็นอย่างนั้น ควรเป็นอย่างนี้ตามแต่ความพอใจ นี่ก็อตัณหาความทะยานอยาก

“อยาก” อยากให้เป็นอยู่กับเราตลอดไป ร่างกายกับชีวิตนี้อยู่ตลอดไป

“อยาก” อยากในสิ่งที่ดีว่าเป็นคุณงามความดีที่มันเข้าใจว่าเป็นคุณงามความดี

แต่ “ไม่อยาก” ไม่อยากในการทำลายความยึดมั่นถือมั่น

ความยึดมั่นถือมั่น เห็นไหม สิ่งที่ยึดมั่นถือมั่นให้เกิดคลื่นอยู่ตลอดเวลา นี่เป็นสิ่งที่มัน พยายามหมุนไปเป็นสมมุติสัจจะอยู่ตลอดเวลา ถึงว่าไม่เป็นความจริง สิ่งที่เป็นความจริงเราสร้าง ธรรมขึ้นมา ธรรมนี้ต้องสร้างขึ้นมา สร้างขึ้นมาแล้วต้องสร้างให้ถูกทางด้วย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกอยู่แล้วว่า “ทางนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ชี้บอก คนเดินถึงก็มี คนเดินไปครึ่งทางก็มี คนเดินแล้วไม่ถึงเลยก็มี” เพราะว่าทำแล้วไม่เข้า ตามธรรมจักร ภาวนามขปัญญามันไม่เกิด สิ่งทีภาวนามขปัญญามันไม่เกิดเพราะ เพราะทุกขสัจเราจับ ต้องโดยทุกขสัจ สาวไปหาเหตุโดยไม่ชัดเจน ความที่ไม่ชัดเจน มันเป็นสัญญาณอารมณ์ไปตลอด

สิ่งที่ล่อลวง สิ่งทีผิดพลาดอยู่ในวงปฏิบัติที่ว่าเข้าถึง ยกดูภาวะของใจขึ้นสูงไม่ได้ก็เพราะ พญามารมันขัดขวางอยู่ตลอดเวลา มันไม่จริงตรงนี้ไง สิ่งที่ไม่จริง ๑. มารไม่จริงอยู่แล้ว แล้วเรา ก้าวเดินไปก้าวเดินไป ความไม่ถูกทางมันก็ไม่จริงอีก

ถ้าเราก้าวเดินไปถูกทาง ถูกทางต้องถูกทางในอริยสัจนั้น ถึงเจอทุกขนั้นจริง สาวหาทุกข์ นั้นได้จริง แล้วค้นคว้าจริง ค้นคว้าพยายามให้เห็นกายนี้จริง ความเห็นกายนี้จริง มันจริงโดยพลัง ของธรรม มันแยกออก แยกกายนี้แปรสภาพกลับคืนเป็นธาตุ ๔ อย่างเดิม กลับคืนไปอย่างเดิมด้วย ธรรมที่แยกออกนะ แยกขนาดนั้นมันเป็นไปได้ มันเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์ แต่มหัศจรรย์ในธรรมนะ

ถ้าเป็นเรื่องกิเลสไม่มหัศจรรย์เลย มันเป็นเรื่องของสมมุติโดยธรรมชาติของมันอยู่อย่างนั้น ถ้าเราใช้ชีวิตแบบโดยสมมุติไป มันก็ใช้ชีวิตชาติหนึ่งชาติหนึ่ง ชาติที่ให้มันพ้นไปโดยธรรมชาติ ของมัน โดยที่ที่เราไม่ได้ไปผูกคอกบัว

เขาปลุกดอกบัวในโคลนในตม ดอกบัวนั้นเกิดจากโคลนจากตมขึ้นมาเป็นดอกบัวที่พ้นจากน้ำ หัวใจอยู่ในร่างกาย ร่างกายชีวิตนี้มันต้องแตกดับไปโดยธรรมดา แล้วถ้าวิปัสสนาวิปัสสนาหมายถึงว่าเราเจอทุกขสัจแล้วเราพยายามปลุกดอกบัว พยายามทำหัวใจของเราให้พ้นออกมาจากสิ่งที่ต้องแปรสภาพ

ร่างกายก็ต้องตายไปโดยธรรมดา ต้องแตกสลายไปโดยธรรมดา หัวใจนี้ต้องไปเกิดใหม่ ทุกข์ยากต่อไปเป็นธรรมดา ถึงจะมีธรรมรู้ทุกขสัจมาแล้วขั้นหนึ่งก็แล้วแต่ ยังต้องไปเกิดอีก เกิดอีกอย่างมากอีก ๗ชาติ ยังต้องไปเกิดอีก

แต่ถ้าแยกออก แยกเห็นธาตุ ๔ ถ้าเป็นธาตุ ธาตุ ๔ นี้กลับเข้าไปหาธาตุเดิม ความจริงที่เห็นนั้นนะ มันสลดสังเวช มันปล่อยจริงๆ ความปล่อยจริงๆ เห็นไหม ดอกบัวเกิดจากโคลนตมนั้น ดอกบัวคือหัวใจ หัวใจมันเบ่งบานขึ้นมาจากธาตุ ๔ สิ่งที่เป็นโสโครกอยู่นั้น ถ้ามันอยู่แล้วมันต้องแปรสภาพตาม เป็นเรื่องจริง เรื่องสัจจะของเขาโดยสมมุติ

แต่อันนี้มันเป็นสัจจะโดยธรรม มันแปรสภาพให้เห็นจริงก่อนที่มันจะตาย มันจริงเพราะธรรม ธรรมนี้ทำให้จริง สอนหัวใจดวงนั้นให้เห็นจริง เห็นจริงมันก็รู้แจ้ง รู้แจ้งดอกบัวก็บาน ดอกบัวนี้เริ่มแย้มบาน ยิ่งโดนแสงแดด แสงแดดมาถึงดอกบัวนั้น ดอกบัวนั้นต้องบานออก หัวใจนี้ก็ต้องบานออก ทั้งกายกับใจออกจากกันนะ นี่พ้นออกมาจาก...ถ้าเราทำ

เราพยายามทำแล้วค้นคว้าของเราละ ธรรมนี้เกิดขึ้นเข้ามา มันเป็นปัจจัยตั้ง เป็นปัจจัยตั้ง เพราะเรารู้จริง เห็นจริง รู้ด้วย เห็นด้วย แล้วปล่อยวางด้วย แล้วใจรู้ว่ารู้อีกต่างหาก นี่มันประเสริฐขึ้นมาเป็นขั้นๆ ขึ้นไป นี่รู้ทุกขสัจ ทุกขสัจเป็นความจริง เราเข้าเผชิญหน้ากับทุกขสัจ ทุกข์มันเป็นความจริงอยู่แล้ว เป็นทุกข์ในหัวใจที่แนบมากับชีวิตของเรา

แต่เราไปเจอทุกข์แต่ข้างนอกเล็กๆ น้อยๆ ทุกข์ที่จรมมา สิ่งทุกข์ที่จรมมา แล้วมันก็ทำให้ชีวิตเราอ่อนแอมาตลอด แต่พอเราปฏิบัติขึ้นมา ปฏิบัติขึ้นมาเจอสัจจะความจริง แล้วเราผ่านเข้ามาเป็นขั้นๆ เข้ามา มันจะเห็นทุกข์อันที่ว่าเป็นอริยสัจ พอใจที่จะทุกข์ สิ่งทีพอใจที่จะทุกข์ มันก็จะทุ่มเทเข้าไปทั้งหมดใจ

งานใดๆ ในโลกนี้ปล่อยวางไว้ไม่ใช่เรื่องของเราแล้ว มันเป็นเรื่องของผู้ที่สนใจเรื่องของโลกเขาที่เขาจะข้องอยู่ในโลก งานของที่จะรื้อสัตว์ขันธ์สัตว์ พ้นออกจากทุกข์ เห็นทุกข์สัจจริงแล้ว ต่อสู้กับทุกข์สัจจริง มันจะย้อนกลับเข้าไป มันจะพยายามทำเข้าไป ทำเข้าไปขนาดไหน

“คลื่น” มันเป็นคลื่นที่เราเห็นด้วยตา แต่ขณะที่คลื่นได้น้ำ เราคิดว่าไม่มีคลื่นในจิตแท้ๆ ที่มันพ่นมันสละกายออกมา ดอกบัวที่บานแล้ว บานออกมาพ้นออกจากโคลนจากตมขึ้นมาเป็นชั้นหนึ่งชั้นหนึ่ง เราเข้าใจว่าสิ่งนี้พ้นออกไปแล้ว

แต่สิ่งที่ว่ามันเป็นข้องอยู่ที่ใจที่ว่าจะเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป สิ่งที่ถูกที่ละเอียดในหัวใจมันต้องรื้อคันเข้าไป สิ่งที่รื้อคัน คลื่นได้น้ำกับคลื่นบนน้ำ สิ่งที่เป็นคลื่นได้น้ำนี้หาได้ยากมาก ความคันคว้าหาคลื่นได้น้ำ หาทุกข์สัจอีกชั้นหนึ่งใจ หาทุกข์เป็นของจริงอีกชั้นหนึ่งหาอย่างไร หาไม่เจอมันก็วนเวียนอยู่ในน้ำนั้นนะ หมุนวนอยู่ในน้ำนั้น

การประพฤติปฏิบัติมันจะหมุนวนไป หมุนวนไป ความหมุนวนไปนะจับปลัดจับผลู ความเสียเวล่ำเวลาของเรา ของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเสียเวลา เพราะการรื้อคัน การรื้อคันทุกข์สัจนี้ถึงว่าเป็นเรื่องสำคัญ การรื้อคัน การพบทุกข์สัจก็เป็นการพบงาน ถ้าไม่เห็นทุกข์สัจมันจะเห็นงานมาจากไหน

ทุกข์อย่างสมมุติไม่เป็นงาน ทุกข์อย่างสมมุตินี้ ทุกข์สมมุตินี้เพียงแต่ให้เราทุกข์ร้อนไป กับหัวใจเท่านั้น ทุกหัวใจ คนเราฟังข่าวมา ฟังสิ่งที่เขาทุกข์ออกทุกข์ใจมา มีคนมาลอบประโลมว่า สิ่งนั้นเป็นความเข้าใจผิด มันมีเหตุผลอย่างอื่นที่เหนือกว่า เราก็ตั้งได้ แม้แต่คนบอกเหตุผลเราให้เราเข้าใจ เรายังพ้นจากความกังวลได้ ทุกข์ข้างนอกนี้คนอื่นยังแก้ไขได้

แต่ทุกข์ข้างในนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าแก้ไขได้ คั้นได้หมดแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกแก้ไขไม่ได้เพราะ เพราะมันเป็นทุกข์ในหัวใจ มันเป็นทุกข์ของใจ

ฉะนั้นเนื้อของใจต้องใช้เนื้อของใจนั้นแก้ไข “เนื้อของใจ” เราทำสมาธิสมาธิขึ้นมา ก็เกิดขึ้นมาจากใจ ทำสมาธิสมาธิขึ้นมา สิ่งที่เป็นสมาธิขึ้นมา ควรที่จะรื้อสัตว์ขันธ์สัตว์ในเรา รื้อสัตว์ขันธ์สัตว์ในหัวใจนั้น รื้อคันเข้าไป ความที่รื้อคันเข้ามามันมีความสงบพอแล้ว รื้อคันเข้าไป หากคลื่นได้น้ำให้เจอ

คลื่นใต้น้ำมันพัดอยู่ใต้น้ำ สิ่งที่พัดอยู่ใต้น้ำมันก็ต้องทำสิ่งให้แปรปรวนไป มันให้พลังงานขึ้นมาเกือบถึงหัวใจ แต่มันละเอียด สิ่งที่เราทุกขละเอียด ทุกขละเอียดคลื่นใต้น้ำ เราเห็นแต่คลื่นบนน้ำนี้ทำลายสิ่งของ ทำลายพัดให้สิ่งพังไป คลื่นใต้น้ำเราไม่เห็น คลื่นใต้น้ำมันก็พัดอยู่ข้างล่าง แล้วมันจะให้ผลรุนแรงกว่าด้วย

นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจที่มีคลื่นใต้น้ำอยู่ ถ้าไม่เจอนะ ถ้าไม่เจอทุกขสัจ มันจะเหมือนกับว่างหมด มีความสบายอยู่ในหัวใจหมด แล้วจะคิดในสมาธิอย่างนี้ จะคิดอยู่ในความว่างอย่างนั้น เห็นแต่ความราบเรียบอยู่บนน้ำ แล้วก็ถือว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ว่าถูกต้อง สิ่งที่ว่าดอกบัวบานแล้ว แต่ดอกบัวบานแล้ว สิ่งที่ยอมอยู่ใต้น้ำ สิ่งที่ยอมอยู่ใต้น้ำมันก็แกว่งอยู่ใต้น้ำนั้น เชื้อมันยังมีอยู่ พอเชื้อยังมีอยู่มันก็ต้องเกิดอยู่

สิ่งที่ต้องเกิด เกิด เกิดดีขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมเกิดตามวัฏฏะ เกิดหมุนเวียนไปในวัฏฏะนั้น ไม่มีรากบัวหยั่งถึงไว้กับโคลนตม แต่ขณะนี้รากบัวหยั่งถึงไว้กับโคลนตม ความยาวของรากบัวนั้น ก็ถึงว่า ความยาวของรากบัวก็ยืนยันว่าวัฏฏวนได้อีกแค่ไหน วัฏฏวนได้แค่นั้นเอง แค่นั้นๆ ของรากบัวนั้น แต่เราไม่สามารถค้นหาได้ เราก็ยังต้องเกิดอยู่เหมือนกัน เกิดสั้นๆ ก็ต้องเกิด

ถ้าเกิดก็มีทุกข ถ้าจิตนี้ยังเกิดอยู่ชาติปี ทุกขชาติการเกิดเป็นทุกขอย่างยิ่ง สิ่งที่เราเกิดนั้นเอาทุกขมาพร้อม ถ้าเอาทุกขมาพร้อม เราก็ต้องพยายามค้นคว้าหาทุกขสัจนั้นให้เจอ รื้อค้นพยายามหันเข้ามา หันเข้ามา รากบัวมันมีอยู่ น้ำพัดมันก็โดน แต่เราไม่มีความสังเกตเท่านั้นเอง

ความสังเกต ความค้นคว้าของเรา ละเอียดอ่อนเข้ามา ละเอียดอ่อนเข้ามา หากเราหาอาจารย์ก็ได้ ครูบาอาจารย์จะชี้เข้ามา เกาะไถ เกาะให้เราได้สำนึก ถ้าเราได้สำนึก เราจะย้อนกลับมาที่คลื่นใต้น้ำ ถ้าเราไม่สำนึก มันจะส่งออกไปหมด ความส่งออกไปมันถึงไม่เห็น สิ่งที่ไม่เห็นทุกขสัจ เพราะว่าพญามารมันไสให้เราพุ่งออกไปข้างนอก ถ้าเราย้อนกลับเข้ามา จิตนี้สงบเข้ามาแล้ว ย้อนกลับเข้ามาภายใน สิ่งที่ย้อนกลับเข้ามาในหัวใจ เพราะงานนี้มันอยู่ที่ใจใช่ไหม

ใจนี้พาเกิดพาตาย จิตปฏิสนธิอยู่ที่หัวใจนี้ หัวใจนี้ วิญญาณในใจนี้ ปฏิสนธินี้พาเข้าไปจุติในที่ไหน จุติในสวรรค์ก็เป็นเทวดา จุติในพรหมหรือ เกิดในโอปปาติกะ เกิดในครรภ์ยังเกิด เกิดอยู่เกิดอยู่ นี่ยังพาเกิดอยู่ จิตนี้พาตายพาเกิด สิ่งที่เกิดนี้ ชาติปี ทุกขชาติการเกิดชาติหนึ่ง ทุกขพร้อมกับใช้ชีวิตนั้นชีวิตหนึ่ง ถ้าทำลายต้องทำลายตรงนั้น นี่ย้อนกลับมาดูที่ใจมันต้องเจอ

ขั้นของใจละเอียดอ่อนมาก ขั้นข้างนอก ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ มันแยกออกไป แล้วภายนอก ภายในกาย ถ้าภายในกายนี้เป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะมันอยู่ตรงนี้ ข้างนอกที่เรา พิจารณาว่าเป็นอสุภะๆ...ยังไม่ใช่ กายนอกแตกสลายไปโดยธรรมดา พิจารณาแล้วจะแตก สลายแปรสภาพโดยธรรมดา แล้วปล่อยตัวตนเข้ามา กายเข้ามาข้างในเป็นกายที่ว่าแตกออกมาเป็น ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้นเป็นกายนอก

แต่ถ้าภายใน อสุภะของใจ ใจนี้มันเป็นกายขึ้นมาได้ กายขึ้นมาเพราะเราพิจารณาภายใน สะเทือนถึงกาย จับภายในเป็นอสุภะ ถ้าจับจิต ถ้าพิจารณาขั้น ขั้นนี้เป็นขั้นนอก-ขั้นใน-ขั้น ในขั้น ขั้นนี้เป็นขั้นที่ติดอยู่กับจิต ถ้าจับตรงนี้ได้ จับได้งานเกิดขึ้น จับได้ก็ได้ทุกขสัจ

สิ่งนี้เป็นที่รวมแห่งทุกข์ สิ่งนี้ทำให้ทุกข์เกิดขึ้น นี่พิจารณาเข้ามา ความละเอียดอ่อน ความละเอียดอ่อน ความรอบคอบ ความนิ่มนวล จิตนี้ ความต่อสู้กัน ต่อสู้กับข้างนอกหยาบ สิ่ง ที่หยาบเขาสู้กันด้วยวัตถุ สิ่งที่เขาสู้กันด้วยปัญญา สู้กันด้วยนามธรรม สิ่งที่อยู่ด้วยนามธรรมอยู่ ภายในหัวใจ เขาจะพยายามพาหัวใจดวงนี้หลบหลีก หลบหลีกกับธรรมจักร จักรที่เป็นธรรม ที่จะ เข้าไปประหารนะ สมุจเฉทปหานจากหัวใจดวงนั้น

จากสิ่งที่ละเอียดอ่อน สิ่งที่เป็นปัญญาย่างนั้น ปัญญาอย่างละเอียดที่ว่ามันหลอก หลอกใจ ดวงนี้ ใจดวงนี้โดนหลอกอยู่นะ โดนหลอกอยู่ตลอดเวลา หลอกอยู่โดยสมมุติสัจจะ ที่มันคุมอยู่ใน ใจดวงนั้น

วิปัสสนา วิปัสสนาจะเกิดขึ้นเพราะเราจับต้องได้ ความจับต้องได้เป็นทุกขสัจ พอทุกขสัจ จับต้องได้ก็แยกแยะออก ความแยกแยะออก การต่อสู้ที่เกิดขึ้น พลังงานมีเท่าไรต้องทุ่มเข้าไป เพราะพลังงานเกิดขึ้นจากหัวใจของเรา

ดูเวลาสมาธิเกิดขึ้นสิ ความอึดเฝือกของใจ ใจนี้ตั้งมั่น มีความสุขมาก แล้วเหมือนกับมันจะ ทำอะไรก็ได้ นะ เฝือกอะไรก็ขาด ขาดไปหมดนะถ้ามันเฝือก มันทำได้เพราะมันมีพลังงานขึ้นมา เพราะเราสะสมขึ้นมา สะสมขึ้นมา แล้วใจนี้มีหัตถ์จรรย่มาก สิ่งเร็วที่สุดคือใจ

แล้วพอใจจับให้สงบได้ จับสิ่งที่เร็ว สิ่งที่เคลื่อนตัวได้เร็วให้มันนิ่งอยู่ได้ ความนิ่งอยู่ได้ แล้วพลังงานมันเพิ่มขึ้นเพราะว่าความนิ่งอยู่นาน สมาธิที่ว่าเข้าไปถึงสมาธิที่ลึกๆ เข้าไปแล้วถอน ออกมา พลังงานมันจะเกิดขึ้นมาก พอเกิดขึ้นมาก จะเพ่งตรงไหนขาด ขาดเลย อสุภะก็เป็นอสุภะ

ไปหมด แปรสภาพเป็นอสุภะน่าเบื่อไปหมดเลย แล้วมันขยะแขยง ขยะแขยง ปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา

พิจารณาชั้นนี้ก็เหมือนกัน พิจารณาชั้น เห็นไหม ในทุกขสัจ ทุกข์นี้มันเป็นอย่างนี้ ทุกข์นี้มันทำให้เราเจ็บแสบอยู่ แต่ทำไมเมื่อก่อนทำไมมองไม่เห็น ทำไมที่เห็นๆ เพราะอะไร มันละเอียดละเอียดเพราะมันเป็นเวทนา รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันอยู่ลึกๆ กับหัวใจ ตรงนี้มันอยู่ที่ว่ามันเป็นคลังข้อมูลของชั้นเลย ชั้นมันจะอยู่ตรงนั้น

แล้วเวลาเข้าไป เวทนาอันละเอียดอ่อนนี้จะหลบไปหลบมา ถ้าจิตเข้าไปจับได้ เอ๊ะ! ไหนว่าเป็นความสุข เวทนามันมีอยู่ที่ใจนี่นะ เวทนาข้างนอกเป็นเวทนาข้างนอก เมื่อก่อนเราเข้าใจว่าเวทนาขาดแล้วจะขาดเลย แต่เวทนามันยังละเอียดเข้ามาเป็นชั้นๆ เข้ามา พอมันเห็นอย่างนั้น ถ้าเวทนาอย่างนี้ มันก็ต้องเหมือนเวทนาข้างนอกสิ เวทนาข้างนอกเรายังสลัดทิ้งมาแล้ว แล้วเวทนาเวทนาหมายถึงสุข ถึงทุกข์ เวทนาสุข ทุกข์และเฉยๆ

ความให้ค่าของใจ ใจที่มันให้ค่า คลื่นได้น้ำนะมันให้ผลเป็นบวกลบก็ได้ เราใช้ให้เป็นทางบวก สัตว์ที่อยู่ได้น้ำมีคลื่นได้น้ำพาไป สิ่งที่มีชีวิตเกิดขึ้น มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น มันเป็นห่วงโซ่ของอาหาร มันให้เกิดธรรมชาติ เกิดชีวิตใหม่ เกิดความเป็นไปในนั้น

ความทำลายของมันละ ถ้ามันทำลายของมันนะ มันพดทำลายอย่างอื่นก็ได้ เห็นไหม เวทนายังมีสุขและทุกข์ในหัวใจนั้น ในสิ่งที่มันเป็นเวทนาที่ฝังอยู่ที่ใจ วิปัสสนาเข้าไป ถ้ามันให้ค่าขึ้นมา มันเป็นบวก มันเป็นบวกมันก็เป็นประโยชน์ ถ้ามันให้ผลเป็นลบละ

ถ้าเป็นบวกขึ้นมา แล้วถ้าเกิดมีสมาธิขึ้นมალะ เกิดมีสมาธิขึ้นมา แยกให้เป็นธรรมขึ้นมალะ มันแยกเข้าไปแล้วมันเห็นโทษของมัน มันสลัดเองนะ เพราะจิตนี้เข้าใจอยู่แล้วว่าสิ่งนี้เป็นโทษ แต่จิตนี้ไม่เห็น สิ่งที่วิปัสสนานี้เราไม่เห็นใจ ขณะที่วิปัสสนาอยู่นี้ เราด้วยนะ ไม่ใช่ว่าจิตนี้แยกออกจากวิปัสสนา จิตกับวิปัสสนามันหมุนไปพร้อมกัน เหมือนกับอยู่ในอริยสัจพร้อมกัน

แล้วมันเวลาสลัดออกสิ สิ่งที้อสลัดออก วิปัสสนาขาดออกมาแล้ว จิตนี้ถึงได้หลุดออกมาจากอริยสัจ ขณะที่มันเป็นอริยสัจอยู่นี้ เราเข้าไปอยู่ด้วย ไม่ใช่ว่าจิตนี้จะยืนคูดอยู่เฉยๆ จากข้างนอกเลย แต่สลัดออกมาแล้วจิตถึงจะเข้าใจตามความเป็นจริงเฉยๆ เพราะอวิชชา เพราะเชื่อว่ามันอยู่ที่จิตนั้น ต้องจิตนั้นพอกไปด้วย พอกจิตนั้นไปด้วย ธรรมจักรเกิดขึ้นจากจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นสร้าง

ธรรมจักรขึ้นมา แล้วเกิดขึ้นมาพร้อมกัน วิปัสสนาเข้าไป วิปัสสนาพร้อมกันไปเลย พร้อมกันไปเลย

มันถึงว่าขณะที่ทำอยู่ถึงไม่รู้ตัว สิ่งที่ทำอยู่นั้นมันไม่รู้ตัว มันถึงไม่มีตนไม่มีตัว มันเคลื่อนไปโดยธรรมจักร สิ่งถ้ามีตัวรู้ตนอยู่ เราเข้าไปทำให้สิ่งนั้นมันไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา มัชฌิมาปฏิปทามันเป็นไปโดยธรรม ธรรมที่มีอยู่โดยดั้งเดิม แล้วธรรมที่เราสร้างขึ้นมานี้เป็นธรรมฝ่ายเหตุ ธรรมที่ฝ่ายเหตุนี้หมุนออกไป ความหมุนออกไปนั้นหมุนไปโดยธรรมอันนั้น มันเป็นมัชฌิมาปฏิปทาพอดี

สิ่งที่พอดี สมุจเฉตปหาน พอสมุจเฉตปหานขาดออกไป ขั้นนี้ถึงได้ขาดออกไปจากใจ รากของดอกเห้งบัวนั้นขาด พ้นขาด รากของรากเห้งบัวก็ขาดออก ขาดออกหมด ขาดออกจากใจ ไม่มีสิ่งใด เว้งว่างหมดเลย ความเว้งว่าง เห็นไหม ทุกขสัจอย่างละเอียดสุดมันซ่อนอยู่ในความเว้งว่างนั้น ในความเว้งว่าง

น้ำที่ไม่มีสิ่งใดๆ เลย น้ำที่นิ่งอยู่ มันก็คือน้ำที่มีสสารอยู่ในน้ำนั้น น้ำนั้นยังมีคุณค่าในน้ำนั้น น้ำนั้นยังมีออกซิเจนอยู่ในน้ำนั้นที่อะไรเข้าไปอยู่ก็ยังอยู่ได้ใช่ไหม นี่ไม่มีกลิ่นใดๆ เลย ตัวของใจนั้นคือตัวอวิชชา คลื่นโดนทำลายออกทั้งหมดแล้ว ความกระเพื่อมไปของชั้นโดนทำลายออกไปหมด

จิตที่เสวยอารมณ์อยู่นี้เพราะมีชั้น ๕ ชั้น ๕ นี้กระเพื่อมเสวยชั้น ๕ ออกมา ชั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เวทนา ฟังคำว่า “เวทนา” คำว่าวิญญาณในชั้น ๕ สิ่งที่ได้รับรู้มันถึงกระเพื่อมออกเป็นคลื่นได้น้ำ คลื่นบนน้ำกับคลื่นข้างนอกซัดเข้ามาเป็นชั้นๆ เข้าไป จนคลื่นนั้นหมด เพราะชั้นนี้โดนตัดออกไปจากใจ ชั้น ๕ นี้ตัดออกไปหมดแล้ว กายอสุภะตัดออกไปหมด

ตอของจิต ตอของจิตคือจิตที่เป็นกาย กายเป็นตอเลย แล้วตอของจิตที่ว่าเป็นคลื่นเป็นน้ำ โดยธรรมชาติ มันมีเชื้ออยู่ในน้ำนั้น ทุกขสัจที่ว่าตัว อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา นี่จับยากที่สุดเพราะมันเป็นตัวพญามาร สิ่งที่เป็นพญามารที่ควบคุมใจอยู่ แล้วหลอกลวงออกมาทั้งหมดนะ ตัวพลังงานเฉยๆ มันเป็นตัวพลังงานเฉยๆ อยู่ในน้ำนั้น

การจะค้นคว้าทุกขสัจอันประเสริฐ “ทุกขสัจ” ทุกขสัจที่ว่ามรรค ๔ ผล ๔ ทุกข์อันในนั้นนี้ละเอียดอ่อนมาก การค้นคว้าอันนี้ยิ่งยากใหญ่ ถึงการเห็นทุกขสัจนี้ถึงประเสริฐสุด ทุกขสัจนี้ถึง

เป็นความจริง ถ้าจับทุกข์สัจได้ เห็นทุกข์สัจ จะสาวไปหาเหตุจนได้ อริยสัจอันละเอียดอ่อนอันนั้น มันละเอียดอ่อนด้วยญาณ ด้วยญาณ ใช้ปัญญาแล้วมันกระเพื่อม สิ่งที่กระเพื่อมนี้ อุทธัจจกุกกุจจะ นี่เป็นความฟุ้งซ่านของในนิรวณธรรม

“อุทธัจจะ” มานะ อุทธัจจะ อวิชชา มานะ ตัวอุทธัจจะตัวนั้น จิตมันกระเพื่อมออกมา ถ้ามันจะกระเพื่อม มันกระเพื่อมออกมา เราต้องจับทุกข์สัจที่ละเอียดตรงนั้น ความที่เห็นทุกข์สัจอันละเอียดนี้ถึงว่าประเสริฐ ความประเสริฐอันนั้นจะพ้นได้ ความพ้นได้โดยที่ทำไมให้มันกระเพื่อม สิ่งที่กระเพื่อมนี้มันจะเป็นปัญญา สิ่งที่ไม่ให้กระเพื่อม มันเป็นญาณละเอียด ความละเอียดของญาณเข้าไปจับทุกข์สัจนั้น แล้วประหารทุกข์สัจนั้นถึงสิ้นสุดของทุกข์สัจ จบสิ้นกันในหัวใจดวงนั้น

ใจดวงนั้นตามทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตดวงที่ตามทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดขึ้นจากอะไร? เกิดขึ้นจากเรา เราสร้างสมของเราขึ้นมา สร้างสมของเราแล้วเดินตามเดินตามขึ้นไป ตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีนะ ไม่มีคนสั่งคนสอน ไม่มีดำรับดำরা ไม่มีคนชี้ทาง

เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา มีดำรับดำราชี้ทางให้ถึงที่สุดได้ ให้ถึงที่สุด เห็นไหม มันเป็นผู้ที่มีวาสนามาก มีวาสนาหมายถึงเขาทำทางทำถนนให้เราเดินโดยเฉพาะเลย แล้วเราทำไมไม่เดิน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีถนน ป่ารกชัฏทั้งหมดเลย ขวนขวายค้นเข้าไป พยายามค้นคว้าออกมา แล้วเอาเป็นทางบุกเบิก เป็นทางให้เราได้เดิน ทางที่เราควรจะต้องเดินตามเข้าไป แล้วเราพยายามทำของเราขึ้นมา จนใจดวงนั้นถึงทุกข์สัจสูงสุดแล้ว ทำลายทุกข์สัจนั้นออกจากใจ

คนที่ปรารถนาหาแต่ความสุข มันจะได้ความทุกข์ มันไม่ได้ความสุขสมใจเลย ผู้ที่ปฏิบัติค้นคว้าหาทุกข์สัจแล้วพยายามต่อสู้ ต่อสู้ทำลายทุกข์สัจ ทำลายได้จริงๆ ทุกข์นี้เกิดขึ้นจากหัวใจ หัวใจที่กระเพื่อมออกมานั้นรับรู้ออกมาทั้งหมด แล้วหัวใจนี้ สิ่งที่ว่าไม่มีสิ่งใดจะกระเพื่อมได้ สิ่งใดจะไปแต่งเติมสิ่งนั้น อัมพอยู่ตรงนั้น เห็นไหม ไม่มีทุกข์สัจเข้าไปในหัวใจดวงนั้น

ผู้ที่พยายามค้นคว้าทุกข์สัจ หาทุกข์ พยายามต่อสู้กับทุกข์ที่เขาบอกว่าทุกข์นิยม ทุกข์นิยมนี้แหละ แล้วทำไม มันเป็นสัจจะนิยม มันเป็นความจริงโดยสัจจะว่าทุกข์สัจนี้มันเป็นความจริง แล้วเราทำลายทุกข์สัจเป็นความจริง ทุกข์สัจนี้พ้นออกไปจากใจ มันเป็นวิมุตติสุขล้วนๆ เลย ไม่ใช่สุขในเวทนา สุขสมมุติ

เวทนาเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วดับไป ในเวทนานี้เป็นสมมุติ สุขในสมมุติที่เราสุขกัน เราพยายาม ค้นหาความสุข หาโดยขนาดไหนก็ไม่ได้ แต่เราเข้าไปต่อสู้กับทุกข์ที่ว่ามันเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ แล้วทำไมมันเกิดความสุขโดยวิมุตติสุขเกิดขึ้นจากใจดวงนั้นล่ะ

ให้เป็นพยานกับใจผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติ ใจผู้ที่ประพฤติกปฏิบัติจะเข้าถึงกับความจริงดวงนั้น

ถ้าเข้าถึงความจริงดวงนั้นมันก็เข้าถึง พอเข้าถึงความจริงดวงนั้น ตามทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่น ไม่เกิดอีก ใจดวงนี้ไม่มีเชื้ออวิชชา สิ่งที่ไม่เชื่อ คนไม่เป็นไขทำไมต้องไปหาหมอ คนที่ต้องไปหาหมอเพราะเป็นไข เห็นไหม ตัวเองเป็นไข รักษาไขก็ไม่ได้ วิ่งไปหาหมอ ให้หมอรักษา นั่นเพราะมีเชื้ออยู่ในตัว

แต่คนที่ไม่เป็นไข ไม่เป็นอะไรเลย มีความสุขสบาย แล้วไม่ใช่เป็นธรรมดาอะไร ไม่เป็นไขด้วย แล้วรู้ด้วยว่าสิ่งที่จะเป็นไขอยู่ข้างนอก สิ่งที่จะเป็นไขอยู่ข้างนอกใจ เพราะเข้าใจอยู่แล้วว่าสิ่งนั้นเป็นเหยื่อของมาร เป็นสิ่งที่ทำใจให้กระเพื่อมไปกับสิ่งนั้น มันสลัดทิ้งตั้งแต่เราเข้าไปถึงหัวใจดวงนั้นแล้ว มันจะเข้ามาไม่ได้

เป็นความปกติไม่มีเชื้อด้วย เป็นความปกติที่ว่าเชื่อนั้นเข้าไปไม่ถึงด้วย นี่ใจอย่างนั้นมันเป็นสิ่งที่ควรปรารถนามาก ใจอย่างนั้นมันก็เป็นหัวใจที่ว่าจะเกิดตายเกิดตายมาก่อน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ สร้างสมบุญญาธิการมา เกิดทุกข์มาขนาดไหน ในทศชาติก็เกิดมา ทศชาตินั้นสร้างสมบารมีมาขนาดนั้นก็ปรารถนาเพื่อหัวใจดวงนั้น เพราะปรารถนาหัวใจที่ว่าเป็นพุทธภูมิ เป็นสยัมภู ตรัสรู้ด้วยตนเอง รื้อสัจตัวขนสัจตัว

แต่สาวกอย่างพวกเราเป็นผู้ที่ตามทันได้ ตามทันได้ สาวกจะเป็นผู้ได้ยินได้ฟัง ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ผู้ที่ต้องมีคน เวไนยสัตว์ เวไนยสัตว์หมายถึงผู้ที่สั่งสอนแล้วมีทางไปได้ เราเป็นเวไนยสัตว์ที่เราพอใจ เราพอใจเราถึงพยายามประพฤติกปฏิบัติ มันเป็นธรรมดาว่าสมาธิเข้าถึงหัวใจของเรา ให้หัวใจของเราเกิดธรรมขึ้นมา

“ธรรมฝ่ายเหตุ” ธรรมฝ่ายเหตุก็เข้าไปชำระเชื้ออวิชชาในหัวใจนั้น เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป นี่ธรรมฝ่ายเหตุเราต้องสร้างขึ้นมา ธรรมฝ่ายเหตุนี้เพราะว่ามันสร้างขึ้นมาจากใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีเชื้อ เชื้อของโทษ สร้างเหตุขึ้นมาก็ทำลายใจดวงนั้น

ถึงว่า แต่ละดวงๆ ในหัวใจถึงต้องสร้างขึ้นมาเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่สามารถประทานให้ได้ อุตตา หิ อุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน แต่หลักวิชาการวิธีการนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้หมด วางไว้หมด แล้วเราก็ตีกลาแล้วเรียนมา เราศึกษาแล้วเรียนมา ๑ เราประพฤติปฏิบัติธรรม ๑ ธรรมเกิดขึ้นจากในหัวใจ

เวลาเหตุมันเกิดขึ้น จิตสงบขึ้นมา ความลึกลับสงสัยในหัวใจจะตอบขึ้นมาในหัวใจนะ เวลาธรรมแตกๆ ธรรมในหัวใจเกิดขึ้นมา ความลึกลับสงสัยในหัวใจบางอย่าง เราลึกลับสงสัย มันเป็นเรื่องที่สุดวิสัย มันเหมือนกับแทบจะสุดวิสัยเวลาเจอกิเลส เวลาต่อสู้กับกิเลส มันลึกลับ มันมืดตื้อ มันอันธูไปหมดคนะ แต่ถ้าเราสร้างทำความสงบขึ้นมา ธรรมจะเกิดขึ้นตรงนั้น

ต้องทำอย่างนั้น สิ่งนี้เป็นกิเลส ต้องเจาะให้ทะลุออกไป นี่เวลาธรรมเกิด

เราสร้างเหตุของธรรมขึ้นมา แล้วอำนาจวาสนาบาปมีฝ่ายธรรมที่เราสะสมมาจะเกิดขึ้นในเวลาที่เราประพฤติปฏิบัติไป นี่ธรรมเกิด เกิดคือบอกวิธีการ บอกให้เราแยกแยะออกไป พยายามจะชวนขวายออกทางไหน จะไปทางซ้ายไปทางขวา จะทำอย่างไรให้เราผ่านทะลุสิ่งที่ว่าอวิชชา ต่อสู้อยู่ข้างหน้านี้เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป

“ธรรม” เวลาธรรมเกิดขึ้นมา ธรรมของเราที่สร้างฝ่ายเหตุด้วย ธรรมจากที่เราสะสมมา ตายเกิดตายเกิดมา จนเป็นมนุษย์ที่ว่ามาประพฤติปฏิบัติอยู่นี้ด้วย ธรรมอันนั้นจะออกมาช่วย เวลากิเลสมันเกิด เราก็อทุกข์ยาก ทุกข์ยากมาก แต่เวลาธรรมมันเกิด ถ้าธรรมจะเกิด เราต้องจุดประกาย สิ่งที่เราจุดประกาย เราพยายามทำขึ้นมา เราสร้างเหตุขึ้นมา สร้างเหตุขึ้นมาเพื่อจะสร้างสมขึ้นมาให้เป็นธรรมฝ่ายเหตุขึ้นมา

แล้วธรรมฝ่ายผลละ ธรรมฝ่ายผลนี้ธรรมจักรหมุนเข้าไป ประหารเข้าไป จี๋ช่องทางบอกแนวทาง บอกว่าตรงนั้นตรงนั้นควรจะบุกเข้าไปเลย ตรงนั้นตรงนั้น เห็นไหม นั่นนะธรรมฝ่ายเหตุ พยายามจงใจเข้าไป ธรรมฝ่ายผลคือวิปัสสนา สมุจเฉตปหาน กิเลสขาดเป็นขั้นเป็นขั้นเข้าไป ผลเกิดขึ้นจากความสุข ความสุขมหาศาล ความสุขแบบที่ว่าไม่แปรสภาพ อรูปธรรม

ความสุขในโลกนี้ใดๆ นี่มันแปรสภาพหมด แปรสภาพแล้วไม่มีคงที่ กับความสุขที่เป็นอรูปธรรม จากชั้น ๑ ชั้น ๒ ชั้น ๓ เข้าไปเป็นชั้นๆ เข้าไป ละเอียดย้อนเข้าไป ภพชาติสั้นเข้า สั้นเข้า สั้นเข้าจนแบบภพชาติสั้นไปเลย ภพชาติสั้น ทั้งๆ ที่มีดวงใจอยู่นะ ดวงใจที่เกิดเป็น

มนุษย์ เกิดเป็นคนแล้วได้ประพฤติปฏิบัติด้วย ได้เป็นพระได้เป็นฌรอกบวชประพฤติปฏิบัติ จนใจดวงนั้นพ้นออกไปจากทุกข์ หายใจอยู่ หายใจเข้าหายใจออกอยู่เหมือนกับบุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดาก็หายใจเข้าหายใจออกอยู่ แต่มีแต่ความทุกข์ล้นเผาหัวใจ หายใจเข้า หายใจออกอยู่โดยธรรมดา มีหัวใจอยู่เหมือนกัน แต่หัวใจที่บริสุทธิ์อยู่ในร่างกายนั้น คือไม่เกิดไม่ตายอีก ทั้งๆ ที่มีชีวิตอยู่ ยังไม่ได้ตายโดยสมมุตินะ แต่กิเลสตายจากหัวใจแล้ว ดวงใจดวงนั้นถึงได้บริสุทธิ์ ถึงไม่มีเกิดไม่มีตาย ทั้งๆ ที่อยู่ในหัวใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนทฺ์ทูลขอไว้

“อานนทฺ์ เราบอกแล้วไม่ใช่หรือว่าแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะก็ต้องนิพพานไปสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องแตกดับเป็นธรรมดา แม้แต่เราตถาคตก็ต้องดับสลายไปในคืนนี้”

ดับสลายไปนี้ดับสลายไปแต่ร่างกาย แต่ ๔๕ ปีที่ใจบริสุทธิ์ดวงนั้นมา ถึงว่ามันสิ้นสงสัยสิ้นเชื้อตั้งแต่วันตรัสรู้นั้น ใจดวงนั้นบริสุทธิ์มาตั้งแต่ตอนนั้น แล้วมันจะเอาอะไรมาตายอีกล่ะ มันถึงไม่ได้ตาย เพียงแต่ร่างกายต้องกลับไปเป็นธาตุเดิมของเขา แต่หัวใจนั้นพ้นไปโดยอนุภาทิเสสนิพพาน จิตนั้นพ้นไป มันไม่ตายตั้งแต่ตอนนั้น ทั้งๆ ที่ว่ามีชีวิตอยู่ ลมหายใจก็มีอยู่แต่ไม่ตาย

แต่ของเรานี้สิ ของเราทุกข้ออยู่ขนาดไหน “ของเรา” ของเราผู้ที่เป็นสาวกๆ ถ้าของเราเป็นอย่างนั้น ตัวอย่างมี ครูอาจารย์มี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ไปแล้ว ครูบาอาจารย์เดินพ้นไปเป็นองค์ๆ ไป เป็น... (เทปสิ้นสุดเพียงเท่านี้)